

Wielkopolskie
Centrum Pomocy
Prawnej i Mediacji

Informator

EDUKACJA PRAWNA

Materiał zawiera porady m.in. z zakresu dziedziczenia, praw dziecka, oraz pomocy w przypadku doświadczania przemocy.

POWIAT
POZNAŃSKI

POMOC PRAWNA
PORADY OBYWATELSKIE
MEDIACJA

Szanowni Państwo,

już od kilku lat na Państwa ręce przekazuję informator, w którym zamieszczane są porady prawne i obywatelskie mające na celu poszerzenie wiedzy z danych zagadnień. W tym roku chcemy pochylić się nad ważnymi kwestiami dotyczącymi przede wszystkim praw dziecka, przemocy, niepełnosprawności, rozpadu małżeństwa oraz dziedziczenia.

Fundacja Wielkopolskie Centrum Pomocy Prawnej i Mediacji z siedzibą w Nowym Tomyślu od 2013 roku podejmuje różnego rodzaju działalność na terenie Wielkopolski poprzez m. in. prowadzenie mediacji rodzinnych i cywilnych, organizowanie i wspieranie inicjatyw na rzecz rodziny oraz upowszechnianie informacji na temat ochrony praw dziecka. Pomagamy rodzinom i osobom w trudnych sytuacjach życiowych, związanych z kryzysami, udzielamy nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększamy świadomości prawną społeczeństwa. Jesteśmy przekonani, że wszelka aktywność na rzecz rodziny i wiedza, którą mogą zdobyć dzięki różnym inicjatywom jest istotnym elementem w całym cyklu świadczonej pomocy przez różne instytucje rządowe, samorządowe i społeczne.

Materiał do informatora został opracowany przez specjalistów z danej dziedziny, natomiast nadzór merytoryczny nad poprawnością zawartych informacji sprawował prezes fundacji Łukasz Nyczkowski oraz radca prawny Piotr Brudło.

Stan prawny poruszanych zagadnień jest aktualny na 31 sierpnia 2021 r.

Prezes Zarządu

(-) Łukasz Nyczkowski

SPIS TREŚCI

DZIEDZICZENIE.....	5
ZACHOWEK.....	7
DZIAŁ SPADKU	9
PRZEMOC	10
ROZPAD MAŁŻEŃSTWA	13
SEPARACJA	15
ROZWÓD.....	17
PRAWA DZIECKA.....	20
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	23

DZIEDZICZENIE

Kwestie sytuacji prawnej związanej ze śmiercią spadkodawcy, w tym szczegółowe unormowania dotyczące dziedziczenia zawarte zostały w księdze czwartej Kodeksu cywilnego odnoszącej się do spadków. Stosownie do regulacji tam zawartych z chwilą śmierci prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą na jedną bądź kilka osób.

Istotnym momentem z punktu widzenia dziedziczenia jest chwila otwarcia spadku. Spadek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy i wówczas spadkobierca nabywa spadek. Najczęściej do kręgu spadkobierców należą osoby najbliższe zmarłemu, choć wcale nie muszą to być członkowie jego rodziny. Należy odróżnić bowiem powołanie do spadku na podstawie testamentu (dziedziczenie testamentowe) od powołania do spadku na podstawie ustawy (dziedziczenie ustawowe).

Dziedziczenie na podstawie testamentu przez osoby w nim wskazane ma pierwszeństwo przed dziedziczeniem ustawowym. Testament jest dokumentem zawierającym ostatnią wolę zmarłego w zakresie osób uprawnionych do dziedziczenia. Testament dla swej ważności musi spełnić kilka zasadniczych przesłanek, a skutki wywołuje dopiero po śmierci testatora.

WAŻNE

Przede wszystkim, testament co do zasady powinien być sporządzony w formie pisemnej i osobiście przez zmarłego. Dopuszcza się także możliwość sporządzenia testamentu w formie aktu notarialnego lub w formie ustnej w obecności co najmniej trzech świadków, którzy następnie spiszą oświadczenie spadkowe testatora.

Testament powinien jednak zawierać rozrządzenia tylko jednego spadkodawcy z uwagi na obowiązujący zakaz sporządzania testamentów wspólnych. Testament dla swej ważności musi zostać podpisany przez spadkodawcę oraz opatrzony datą.

Testament jest nieważny jeżeli został sporządzony w stanie wyłączającym świadomość bądź swobodę podjęcia woli przez osobę, która go sporządziła, a także wówczas gdy został on sporządzony pod wpływem błędu lub groźby. Co istotne, spadkodawca w każdej chwili może odwołać całość testamentu bądź też jego wybrane postanowienia. Niewątpliwą zaletą sporządzenia testamentu jest możliwość zagwarantowania dziedziczenia wskazanym w nim spadkobiercom z pierwszeństwem przed spadkobiercami powołanymi do dziedziczenia w drodze ustawy, bądź też zagwarantowanie pozbawienia dziedziczenia dzieci, małżonka czy rodziców.

ZAPAMIĘTAJ

Wydziedziczenie może nastąpić tylko w przypadku:

- 1) uporczywego postępowania przez uprawnionych do dziedziczenia w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego wbrew wyrażonej woli spadkodawcy,
- 2) uporczywego niedopełniania obowiązków rodzinnych, a także
- 3) w razie dopuszczenia się względem spadkodawcy lub osób mu najbliższych umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności, czy rażącej obrazy czci.

Dziedziczenie ustawowe, co do całości spadku następuje wówczas, gdy spadkodawca nie powołał spadkobiercy na podstawie testamentu albo gdy żadna z osób, które powołał

w testamencie nie chce lub nie może zostać spadkobiercą. Nie może zostać spadkobiercą osoba fizyczna, która nie dożyła otwarcia spadku, ani też osoba prawna, która w chwili otwarcia spadku nie istnieje. W przypadku dziecka poczętego, ale jeszcze nienarodzonego nie ma przeciwwskazań do uwzględnienia go w kręgu spadkobierców pod warunkiem jednak, że urodzi się żywe. W przypadku dziedziczenia ustawowego zasadnicze znaczenie ma kolejność dziedziczenia osób powołanych do spadku na podstawie ustawy. W pierwszej kolejności spadek po zmarłym na podstawie ustawy dziedziczą dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek, którzy dziedziczą spadek w częściach równych. Trzeba przy tym pamiętać, że część spadku przypadająca małżonkowi zmarłego nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku. W dalszej kolejności w przypadku, gdy jedno z dzieci spadkodawcy nie dożyłoby otwarcia spadku – udział spadkowy, który by mu przypadł przypadnie w tej sytuacji jego dzieciom w częściach równych. Gdy jednak spadkodawca nie posiadał żadnych dzieci spadek dziedziczy małżonek razem z rodzicami zmarłego. Zdarzyć może się również i tak, że któryś ze spadkobierców powołanych do dziedziczenia zostanie uznany przez sąd za niegodnego dziedziczenia. Ma to miejsce w ściśle określonych przez ustawę przypadkach i wskazać należy tutaj na dopuszczenie się przez spadkobiercę umyślnego ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawcy, nakłonienie spadkodawcy podstępem lub groźbą do sporządzenia lub odwołania

testamentu, bądź też umyślne ukrycie, zniszczenie czy przerobienie testamentu. Spadkobierca uznany za niegodnego dziedziczenia jest

wyłączony od dziedziczenia i traktowany tak jakby nie dożył otwarcia spadku.

ZACHOWEK

Przepisy prawa spadkowego regulują także sytuację prawną osób najbliższych zmarłego, którzy nie zostali przez niego uwzględnieni w testamencie, a którzy byliby powołani do spadku na podstawie ustawy. Dzieciom, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy przysługuje w takiej sytuacji roszczenie o zachówek wobec osób, które nabyły prawa do spadku na podstawie testamentu. Roszczenie o zachówek dotyczy zwykle żądania zapłaty sumy pieniężnej skierowane przeciwko spadkobiercy. Wysokość zachowku zależy od kilku zasadniczych czynników i powinna być zawsze obliczana w odniesieniu do

wartości udziału spadkowego, który by przypadął w przypadku dziedziczenia ustawowego.

UWAGA

W sytuacji, gdy uprawniony do zachowku jest trwale niezdolny do pracy bądź jest małoletnim dzieckiem spadkodawcy, wówczas z tytułu zachowku przysługują uprawnionym dwie trzecie tego, co mogliby uzyskać gdyby dziedziczyli w drodze ustawy. W każdym innym przypadku uprawnionemu do zachowku przysługuje połowa tej wartości.

W skład spadku wchodzi nie tylko prawa majątkowe zmarłego stanowiące aktywa, ale niejednokrotnie także i długi spadkowe, które również przechodzą na spadkobierców z momentem otwarcia spadku. Spadkobierca powołany do spadku w drodze testamentu lub ustawy może zdecydować, czy chce:

- 1) przyjąć spadek bez ograniczenia odpowiedzialności za długi spadkowe (proste przyjęcie spadku),
- 2) przyjąć spadek z ograniczeniem odpowiedzialności za długi spadkowe (przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza) bądź też,
- 3) odrzucić spadek i w konsekwencji zostać wyłączonym od dziedziczenia.

WAŻNE

Ważne jednak by podjąć decyzję przed upływem terminu sześciu miesięcy liczonych od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o powołaniu do spadku. We wskazanym terminie uprawniony do dziedziczenia musi złożyć stosowne oświadczenie o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku. W przeciwnym razie, po upływie sześciomiesięcznego terminu niezłożenie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku jest równoznaczne z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza, a więc z ograniczeniem odpowiedzialności do wartości aktywów spadku.

Warto także pamiętać, że do chwili przyjęcia spadku spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe tylko ze spadku, natomiast od chwili przyjęcia spadku ponosi on

odpowiedzialność za te długi z całego swojego majątku.

Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku należy złożyć przed sądem rejonowym, w którego okręgu znajduje się miejsce zamieszkania lub pobytu składającego oświadczenie lub przed notariuszem. Nie ma jednak przeciwwskazań, aby złożyć takie oświadczenie już w toku postępowania o stwierdzenie praw do spadku.

Pieniądze czy fotel po prababci?

Zachowek, którego możemy się domagać, zawsze ma formę pieniężną. Oznacza to, że jako zachowku możemy domagać się jedynie wypłaty określonej sumy. Nie mamy natomiast prawa żądać wydania konkretnej rzeczy, która wchodzi w skład masy spadkowej. Jeśli więc np. obliczyliśmy, że należą nam się 2 tysiące zachowku i dokładnie na tyle został wyceniony zabytkowy fotel, który bardzo chcemy mieć, nie mamy prawnej możliwości domagać się jego wydania. Jedyнным sposobem jest dojście do porozumienia ze spadkobiercą.

Trzeba też pamiętać, że przy obliczaniu wysokości zachowku bierze się pod uwagę darowizny pieniężne lub wartość podarowanych przedmiotów, które osoba uprawniona do zachowku otrzymała od testatora za jego życia.

DZIAŁ SPADKU

W sytuacji kiedy uprawnionych do dziedziczenia jest kilku spadkobierców może zachodzić konieczność przeprowadzenia postępowania w przedmiocie działu spadku. Dział spadku może nastąpić na podstawie umowy zawartej pomiędzy wszystkimi spadkobiercami, bądź też na mocy orzeczenia sądu na żądanie któregośkolwiek ze spadkobierców, a dział spadku co do zasady powinien obejmować cały spadek. W przypadku, gdy w skład spadku wchodzi nieruchomość, umowa o dział spadku zawarta pomiędzy wszystkimi spadkobiercami powinna zostać zawarta w formie aktu notarialnego. Natomiast sądowe uregulowanie kwestii działu spadku inicjowane jest na wniosek osoby zainteresowanej, w którym należy powołać się na postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku albo zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia. Należy także podać, czy spadko-

dkodawca sporządził testamenty, a jeśli tak to jakie, oraz dookreślić miejsce ich położenia. Jeżeli nie został uprzednio sporządzony spis inwentarza należy we wniosku wskazać majątek, który ma być przedmiotem działu spadku. W przypadku, gdy w skład spadku wchodzi nieruchomość, koniecznym jest również, aby przedłożyć dowody, które umożliwią stwierdzenie, że nieruchomość była własnością spadkodawcy – na przykład poprzez załączenie do wniosku umowy przenoszącej własność nieruchomości na spadkodawcę zawartej w formie aktu notarialnego. W postępowaniu działowym sąd ustala skład i wartość spadku podlegającego podziałowi. Do chwili działu spadku spadkobiercy ponoszą solidarną odpowiedzialność za długi spadkowe, które pozostawił po sobie spadkodawca. Z uwagi na solidarny charakter odpowiedzialności spadkobierców spełnienie świadczenia przez jednego z nich uprawnia go do żądania zwrotu od pozostałych spadkobierców tych części, które

odpowiadają wielkości ich udziałów. Po dokonany dział spadku każdy ze spadkobierców ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe adekwatnie do wielkości swoich udziałów w spadku.

ZAPAMIĘTAJ

Sądem właściwym, do którego należy złożyć wniosek o dział spadku jest sąd rejonowy położony w miejscowości, w której spadkodawca miał ostatnie miejsce pobytu w Polsce.

PRZEMOC

Bez względu na to czy jesteśmy świadkami przemocy, czy mamy wiedzę o tym, że ktoś z naszego otoczenia jest jej ofiarą, a nawet wówczas gdy doświadczamy jej osobiście – nie można pozostać biernym na wyrządzaną innym krzywdę i należy aktywnie reagować.

Przemoc może objawiać się na wiele sposobów. Możemy wyróżnić nie tylko przemoc fizyczną, ale również przemoc psychiczną, seksualną czy ekonomiczną, a wiele różnych zachowań może wypełniać znamiona przemocy. Nie można także milczeć w przypadku przemocy domowej, czyli szczególnego przypadku przemocy w rodzinie.

Nie jest to proste, niejednokrotnie obarczone jest dużym bagażem emocjonalnym z którym ciężko się uporać samemu, dlatego warto wiedzieć jakie środki mogą okazać się skuteczne i do jakich instytucji zwrócić się o potrzebną pomoc.

Uznaje się powszechnie, że przemoc występująca w rodzinie godzi w podstawowe prawa człowieka, zwłaszcza narusza jego prawo do życia i zdrowia, a także wiąże się z brakiem poszanowaniem godności osobistej człowieka. W celu wyeliminowania zachowań przemocowych oraz usunięcia ich skutków uchwalona została ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, która definiuje pojęcie przemocy w rodzinie. W myśl tej ustawy, przemoc w rodzinie powinna być rozumiana jako powtarzające się umyślne

działanie lub zaniechanie, które narusza prawa albo dobra osobiste ofiar przemocy, zwłaszcza narażające je na niebezpieczeństwo i wywołujące szkody na zdrowiu nie tylko fizycznym, ale i psychicznym. Co jednak istotne, przemoc w rodzinie nie musi mieć wyłącznie charakteru powtarzającego się – wystarczy działanie jednorazowe by mogło być uznane za przemoc w rodzinie.

WAŻNE

Do kogo zwrócić się o pomoc w takiej sytuacji?

Można zgłosić się na Policję (osobiście bądź wykonać telefon na jeden z numerów alarmowych – 112 lub 997), czy też do najbliższego Ośrodka Pomocy Społecznej w gminie lub Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w powiecie. Świadkowie przemocy w rodzinie albo jej ofiary mogą także wykonać telefon alarmowy na tzw. Niebieską Linie pod numerem telefonu 800 120 002, pod którym konsultanci udzielą niezbędnych wskazówek oraz udzielą wszelkich informacji na temat dostępnych form i miejsc pomocy w najbliższej okolicy.

Osoba dotknięta przemocą jest uprawniona do bezpłatnej pomocy w zakresie poradnictwa medycznego, psychologicznego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego, a także prawnego. Osoba dotknięta przemocą może również liczyć na wsparcie i ochronę przed dalszym doświadczaniem przemocy poprzez zapewnienie jej bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia

ofiar przemocy w rodzinie, mieszkaniu chronionym a w wyjątkowych przypadkach uzyskać pomoc ze znalezieniem nowego mieszkania. Osoba dotknięta przemocą może zostać skierowana na bezpłatne badania lekarskie, w tym przeprowadzenie obdukcji. W celu zagwarantowania bezpieczeństwa osobie, która doświadczyła przemocy w rodzinie można także uniemożliwić sprawcom przemocy korzystanie ze wspólnie zajmowanego mieszkania. W takim przypadku sąd może postanowić o zobowiązaniu sprawcy przemocy do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia bądź też wydać zakaz zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniej okolicy.

ZAPAMIĘTAJ

W przypadku występowania przemocy w rodzinie interwencja odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskiej Karty”, a założenie takiej karty polega na szeregu czynności podejmowanych przez przedstawicieli Ośrodków Pomocy Społecznej, Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (w przypadkach, gdy stosowaniu przemocy towarzyszy nadużywanie alkoholu przez sprawców przemocy), Policji, oświaty (pedagogów szkolnych, psychologów szkolnych, nauczycieli) czy przedstawicieli ochrony zdrowia celem przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Co istotne, wskazane organy ściśle ze sobą współpracują, a ich celem nadrzędnym jest zagwarantowanie

bezpieczeństwa i pomocy osobą dotkniętą przemocą. Z uwagi na okoliczność, że niejednokrotnie przemoc w rodzinie jest wydarzeniem bardzo traumatycznym, mając na względzie ich komfort psychiczny i fakt, że częstym zjawiskiem jest próba usprawiedliwiania sprawców przemocy, **wszczęcie procedury Niebieskiej Karty nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą w rodzinie.**

W przypadku powzięcia uzasadnionego podejrzenia o możliwości występowania przemocy w rodzinie bądź na skutek zgłoszenia dokonanego przez świadka przemocy czy też członków rodziny dotkniętych przemocą przedstawiciele organów publicznych wszczynają procedurę Niebieskiej Karty poprzez wypełnienie formularza Niebieska Karta-A w obecności osoby dotkniętej przemocą. Natomiast w sytuacji, gdy ofiarą przemocy jest dziecko wszelkie czynności podejmowane w ramach toczącej się procedury Niebieskiej Karty odbywają się w obecności rodzica, opiekuna prawnego lub opiekuna faktycznego. Jednak gdy to oni są sprawcami przemocy względem dziecka, czynności przeprowadzane są w obecności innej osoby najbliższej, pod warunkiem, że osiągnęła ona pełnoletność.

Zespół interdyscyplinarny wnikliwie analizuje każdy przypadek zgłoszenia przemocy w rodzinie, a jego zadaniem jest opracowanie kompleksowego planu pomocy pokrzywdzonym. Na posiedzenia zespołu interdyscyplinarnego zwykle zapraszana jest osoba dotknięta przemocą, aby wspólnie

wypracować satysfakcjonujące rozwiązania zapewniające osobom pokrzywdzonym bezpieczeństwo i pomoc, a także zagwarantować im możliwość współdecydowania o sprawach swojej rodziny.

ZAPAMIĘTAJ

W przypadkach uzasadnionej obawy czy zagrożenia bezpieczeństwa ofiara przemocy może wezwać Policję na interwencję. Funkcjonariusz Policji w ramach wykonywanych przez siebie czynności służbowych jest uprawniony również do zatrzymania sprawców przemocy w rodzinie, którzy stwarzają bezpośrednie zagrożenie dla życia i zdrowia członków rodziny.

W przypadku wystąpienia przemocy w rodzinie bez względu na to jaką formę przybiera niejednokrotnie stanowi ona przestępstwo, które obciążone jest sankcją karną ograniczenia, a nawet pozbawienia wolności.

Gdy osobą dotkniętą przemocą w rodzinie dotknięte jest dziecko należy zawiadomić sąd rodzinny, który wszczyna stosowne postępowanie opiekuńcze względem dziecka. Sąd rodzinny działając w trybie pilnym wyznacza zawodowego kuratora, który przeprowadza wywiad środowiskowy w miejscu zamieszkania dziecka w celu zbadania jego sytuacji rodzinnej i dokonania rzetelnej oceny. W przypadku zweryfikowania sytuacji rodzinnej małoletniego, gdy potwierdzone zostaną podejrzenia

o stosowaniu wobec niego przemocy w rodzinie, o popełnieniu przestępstwa zawiadamia się prokuraturę, a dziecko umieszcza się w rodzinie zastępczej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego lub placówce interwencyjnej z dala od sprawcy przemocy w celu zagwarantowania bezpieczeństwa małoletniego. Również w przypadku, gdy występuje bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia dziecka z uwagi na występującą w rodzinie przemoc, pracownik socjalny

wykonując powierzone mu obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej. W przypadku natomiast, gdy nie można mówić o zagrożeniu zdrowia lub życia dziecka, zwłaszcza gdy przemoc została przerwana bądź sprawca został odizolowany od dziecka, sąd rodzinny wyznacza kuratora w celu sprawowania nadzoru nad wykonywaniem władzy rodzicielskiej nad małoletnim.

ROZPAD MAŁŻEŃSTWA

Postępujący rozkład pożycia małżeńskiego zwykle prowadzi w ostateczności do zupełnego rozpadu zawartego wcześniej małżeństwa. Choć przyczyn rozkładu pożycia małżeńskiego może być wiele, to co do zasady wyróżnić można trzy zasadnicze obszary w których może on nastąpić.

Wskazać należy bowiem na możliwość ustania więzi duchowej, fizycznej oraz materialnej między małżonkami. W zależności od tego, czy rozkład pożycia małżeńskiego ma charakter zupełny bądź też zupełny i trwały, mówić należy odpowiednio o separacji albo o rozwodzie. Separacja małżonków jest właściwym wyborem, gdy mamy do czynienia z zupełnym rozkładem pożycia małżeńskiego jednak z wielu przyczyn, w tym także kulturowych czy religijnych, nie chcemy bądź nie możemy rozwiązać małżeństwa przez rozwód. W takim

przypadku należy wziąć pod uwagę możliwość wystąpienia do sądu o orzeczenie separacji, ponieważ na skutek separacji nie dochodzi do definitywnego rozwiązania małżeństwa. Zasadniczą przesłanką orzeczenia przez sąd separacji, w odróżnieniu od rozwodu, nie jest trwałość rozkładu pożycia małżeńskiego. Oznacza to, że na zgodne żądanie małżonków pozostających w separacji dopuszcza się jej zniesienie i możliwość powrotu do małżeństwa w przyszłości, w przeciwieństwie do definitywnego charakteru rozwodu.

WAŻNE

Jak już zostało jednak wspomniane rozkład pożycia małżeńskiego musi mieć jednak charakter zupełny. Co to właściwie oznacza? **Zupełny rozkład pożycia małżeńskiego zachodzi wówczas, gdy ustały wszelkie więzi małżeńskie – zarówno duchowe, fizyczne, jak i gospodarcze.** Ustanie więzi duchowej utożsamiane jest często ze sferą uczuciową małżonków i objawia się zwykle utratą wzajemnego zaufania, biernością, brakiem szacunku i lojalności wobec siebie, a także często brakiem wzajemnego zrozumienia czy poczucia wsparcia. Ustanie więzi fizycznej powinno być z kolei rozpatrywane na płaszczyźnie intymnego pożycia małżonków i często interpretowane jest jako ustanie wszelkich kontaktów cielesnych pomiędzy małżonkami.

Ustanie więzi gospodarczej odnosi się natomiast do zaniechania prowadzenia wspólnego gospodarstwa

domowego, które należy rozumieć między innymi jako wspólne mieszkanie, spożywanie posiłków przy wspólnym stole czy wspólne gospodarowanie majątkiem. Dopiero ustanie więzi małżeńskich we wskazanych powyżej sferach życia uzasadnia wystąpienie do sądu z żądaniem orzeczenia separacji. Decydując się na separację należy pamiętać, że małżonek pozostający w separacji nie może zawrzeć nowego małżeństwa – jest to konsekwencją faktu, że separacja nie jest tożsama z definitywnym ustaniem małżeństwa. Tym samym, w przypadku jeśli wskutek zawartego małżeństwa małżonek zmienił nazwisko poprzez przyjęcie nazwiska drugiego małżonka, nie jest możliwy powrót do nazwiska rodzowego. Co również istotne, małżonkowie pozostający w separacji zobligowani są do świadczenia sobie wzajemnej pomocy jeśli wymagają tego względy słuszności, które zawsze powinny być interpretowane w odniesieniu do konkretnego przypadku małżonka, który znalazł się w potrzebie. Ponadto, gdy jeden z małżonków pozostających w separacji znajdzie się w niedostatku, a nie jest on wyłącznie winny rozkładowi pożycia małżeńskiego, może on żądać od drugiego małżonka dostarczania mu środków utrzymania w wysokości, która odpowiadać będzie nie tylko jego usprawiedliwionym potrzebom, ale i możliwościom zarobkowym oraz majątkowym zobowiązanego małżonka.

SEPARACJA

W przypadku, gdy małżonkowie nie posiadają wspólnych małoletnich dzieci, a zgodnie decydują się na separację właściwym rozwiązaniem będzie skierowanie do sądu wniosku o orzeczenie separacji. Wniosek należy skierować do sądu okręgowego właściwego dla miejsca wspólnego zamieszkania małżonków, a gdy takiego miejsca nie ma – do sądu okręgowego właściwego ze względu na miejsce wspólnego pobytu. Gdy jednak zajdzie okoliczność, że małżonkowie nie mają wspólnego miejsca zamieszkania lub pobytu, wniosek co do zasady należy skierować do sądu okręgowego właściwego według miejsca zamieszkania wnioskodawcy będącego jednym z małżonków. Istotne jest by zatytułować wniosek, tak aby nie pozostawiać wątpliwości, iż chodzi o separację. W treści samego wniosku należy sformułować żądanie,

wskazać, że małżonkowie zgodnie wnoszą o orzeczenie przez sąd separacji oraz doprecyzować, że nie posiadają wspólnych małoletnich dzieci. Należy pamiętać, aby do wniosku załączyć również odpis skrócony aktu małżeństwa, którego odpis można pozyskać w najbliższym Urzędzie Stanu Cywilnego. W przypadku skierowania wniosku o orzeczenie separacji na zgodne żądanie małżonków następują takie skutki, jak gdyby żaden z małżonków nie ponosił winy za rozkład pożycia małżeńskiego.

Gdy jednak małżonkowie nie są zgodni co do orzeczenia separacji, wówczas alternatywnym rozwiązaniem jest skierowanie do sądu **pozwu z żądaniem orzeczenia separacji**. Pozew o separację należy skierować do sądu okręgowego właściwego według ostatniego miejsca wspólnego zamieszkania małżonków lub miejsca ich zwykłego pobytu. Gdy miejsca takiego nie ma, wyłącznie właściwy

będzie sąd okręgowy miejsca zamieszkania pozwanego małżonka. W pozwie o separację należy określić strony postępowania – tj. powoda i pozwanego będących małżonkami wraz z dokładnymi danymi adresowymi, nr PESEL, e-mail oraz numerem telefonu. Dodatkowo wnosząc o orzeczenie separacji, precyzując żądania pozwu należy dookreślić, czy żądamy orzeczenia separacji wraz z orzekaniem o winie tylko jednej strony, z winy obu stron czy też bez orzekania o winie. W uzasadnieniu takiego pozwu należy opisać dotychczasowy przebieg pożycia małżeńskiego, wskazać wspólne miejsce zamieszkania małżonków, wykazać przyczyny rozkładu pożycia małżeńskiego. Należy także zawrzeć wzmiankę, czy strony podjęły próbę mediacji, czy przedsięwzięły jakieś kroki by zapobiec rozkładowi pożycia, a jeśli nie, to dlaczego nie było to możliwe. Na poparcie argumentów przedstawionych w pozwie o separację należy przedłożyć wnioski dowodowe wraz ze wskazaniem celem wykazania jakich faktów je przedstawiamy.

ZAPAMIĘTAJ

Należy pamiętać, że nawet w przypadku zupełnego rozkładu pożycia małżeńskiego orzeczenie separacji nie będzie dopuszczalne, jeśli skutek niej mogłoby ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci, a także wówczas, gdy orzeczenie separacji mogłoby być sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Separacja i dzieci

Niezależnie od tego czy separacja jest orzeczona przez sąd czy też nie, zawsze ma ona wpływ na najmłodszych członków rodziny. To właśnie na dzieciach, niezależnie od ich wieku problemy w związku rodziców odbijają się najbardziej. Warto pamiętać, że każda separacja małżonków wprowadza zamieszanie w życie małego człowieka. Dorośli stawiają swoje potomstwo przed podjętą przez siebie decyzją, a dzieci nie mają zazwyczaj nic w tej kwestii do powiedzenia. Często dodatkowym obciążeniem dla dzieci jest niestabilna i nie do końca wytłumaczona sytuacja, która zaistniała. Jeden z rodziców się wyprowadza, z nie zawsze znanych dziecku powodów, co sprawia, że świat dziecka przewraca się do góry nogami. Za jakiś czas rodzic wraca i wszystko znów się zmienia. Dorośli chcący naprawić swój związek za pomocą separacji muszą pamiętać, że w tym wszystkim są również ich dzieci.

Separacja – warto czy nie warto?

Decyzja o separacji jest bardzo ważnym krokiem, który ma wpływ na wszystkich członków rodziny. Dlatego też wyprowadzkę z domu i skorzystanie z instytucji separacji warto dobrze przemyśleć. Skutkiem takiego kroku może być poukładanie relacji małżeńskich i uratowanie związku, ale bardzo często jest nim wprowadzenie jeszcze większego zamieszania do relacji rodzinnych.

ROZWÓD

Jak już wskazano wcześniej, rozkład małżeństwa może być nie tylko zupełny, ale również i trwały, co oznacza, że nie jest możliwy powrót do wspólności małżeńskiej w przyszłości. W takiej sytuacji każdy z małżonków może żądać, aby sąd rozwiązał małżeństwo przez rozwód. Obecnie zaobserwować można wzrostową tendencję jeśli chodzi o ilość kierowanych do sądów powództw o rozwiązanie małżeństwa poprzez rozwód. Należy pamiętać, że orzeczenie rozwodu wyrokiem rozwodowym powoduje, że małżeństwo definitywnie ustaje i nie ma możliwości powrotu do wspólności małżeńskiej w przyszłości, tak jak ma to miejsce w przypadku orzeczenia separacji. Co do zasady pomiędzy małżonkami panuje ustrój ustawowej wspólności majątkowej małżeńskiej, chyba że małżonkowie postanowili inaczej przy zawieraniu małżeństwa bądź w trakcie jego

trwania. Po orzeczeniu rozwodu ustaje ustrój wspólności majątkowej małżeńskiej i odtąd wszelkie nabyte przedmioty majątkowe czy wynagrodzenie za pracę stanowi majątek osobisty każdego z byłych małżonków. W przypadku, gdy jeden z małżonków w wyniku zawartego małżeństwa przyjął nazwisko drugiego małżonka, w ciągu trzech miesięcy od orzeczenia rozwodu jest uprawniony do powrotu do nazwiska, które nosił przed zawarciem związku małżeńskiego. Powrót do poprzedniego nazwiska następuje poprzez złożenie oświadczenia woli w tym zakresie przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego lub przed konsulem. Należy jednak pamiętać, że sama okoliczność zupełnego i trwałego rozkładu pożycia małżeńskiego, nie dająca widoków na utrzymanie małżeństwa nie przesądza jeszcze o tym, że może dojść do rozwiązania małżeństwa poprzez orzeczenie rozwodu. Istnieją są bowiem dwie zasadnicze przesłanki, które należy mieć na uwadze biorąc pod uwagę możliwość skierowania

pozwu o rozwód do sądu. Nawet pomimo zupełnego i trwałego rozkładu pożycia małżeńskiego **orzeczenie rozwodu nie jest dopuszczalne, jeśli mogłoby przy tym ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci oraz gdy mogłoby to okazać się sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.** Orzeczenie rozwodu nie jest również dopuszczalne, gdy na drogę sądową wystąpi ten z małżonków, który ponosi wyłączną winę za zupełny i trwały rozkład pożycia małżeńskiego. Jednak od tej zasady przewiduje się odstępstwo, ale tylko w przypadku, gdy drugi z małżonków wyrazi w tej sytuacji zgodę na rozwód.

Decydując się na skierowanie pozwu rozwodowego do sądu trzeba wiedzieć o kilku istotnych aspektach formalnych. Przede wszystkim pozw należy skierować do sądu okręgowego właściwego ze względu na ostatnie miejsce zamieszkania małżonków, jeżeli chociaż jedno z nich wciąż zamieszkuje w okręgu funkcjonowania tego sądu bądź ma w nim miejsce zwykłego pobytu. W przeciwnym razie właściwy będzie sąd okręgowy ze względu na miejsce zamieszkania pozwanego małżonka. Wniesienie pozwu rozwodowego do sądu wiąże się z koniecznością uiszczenia opłaty stałej od pozwu w wysokości 600 zł, którą należy uiścić w kasie sądu bądź przelewem na numer rachunku właściwego sądu. Potwierdzenie dokonania opłaty od pozwu należy załączyć do pozwu rozwodowego. Bardzo ważną kwestią jest prawidłowe oznaczenie stron postępowania w pozwie rozwodowym – tj. powód oraz

pozwany oraz wskazać dane adresowe, nr PESEL, a także w miarę możliwości adres e-mail oraz numery telefonu stron. Należy możliwie jak najbardziej precyzyjnie sformułować żądania pozwu poprzez wskazanie, czy wnosimy o rozwiązanie małżeństwa stron bez orzekania o winie bądź czy małżeństwo ma być rozwiązane z wyłącznej winy pozwanego małżonka lub z winy obu stron. Wymogiem formalnym jest również wskazanie ostatniego wspólnego miejsca zamieszkania małżonków, a także wyjaśnienie czy strony postępowania posiadają wspólne małoletnie dzieci i komu należałoby powierzyć władzę rodzicielską nad małoletnimi dziećmi stron oraz jakie są miesięczne koszty utrzymania i wychowania dzieci i który z małżonków powinien być zobowiązany do uiszczania alimentów. W dalszej części pozwu wszelkie żądania wyrażone na początku pozwu rozwodowego powinny zostać uzasadnione i poparte stosownymi dowodami. Do pozwu należy załączyć, poza potwierdzeniem uiszczenia opłaty od pozwu, odpis skrócony aktu zawartego małżeństwa, skrócone odpisy aktu urodzenia dzieci, inne stosowne dokumenty stanowiące dowody w sprawie, oraz odpis pozwu wraz z załącznikami dla strony przeciwnej.

UWAGA

Decyzja o rozwodzie wpływa nie tylko na sytuację małżonków, ale niejednokrotnie ma istotny wpływ na małoletnie dzieci stron postępowania rozwodowego. Niezwykle ważne jest bowiem poszanowanie prawa dzieci do

wychowania przez oboje rodziców w sytuacji niekiedy silnego skonfliktowania rozwodzących się rodziców, dlatego w procesie rozwodowym sąd rozstrzyga również o władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi obojga małżonków i sposobie wykonywania kontaktów rodziców z dziećmi. Ponadto, sąd orzeka o obowiązku alimentacyjnym rodziców, a więc o tym w jakiej wysokości każdy z małżonków jest zobowiązany do partycypowania w kosztach utrzymania i wychowywania małoletnich dzieci. Dopuszcza się jednak w tym zakresie, w przypadku zgodnego porozumienia, pisemną umowę sporządzoną przez rozwodzących się małżonków określającą powyższe kwestie.

Sąd bada czy porozumienie małżonków jest zgodne z dobrem dziecka i w miarę możliwości przychyli się do woli małżonków w tym zakresie. Na zgodne żądanie małżonków sąd może odstąpić od orzekania w zakresie utrzymywania kontaktów z dzieckiem. W sytuacji kiedy małżonkowie nie są w stanie dojść do porozumienia w zasadniczych kwestiach dotyczących dobra wspólnych małoletnich dzieci sąd rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po ustaniu małżeństwa rodziców. Możliwym rozstrzygnięciem sądu jest powierzenie władzy rodzicielskiej nad małoletnim dzieckiem tylko jednemu z rozwodzących się małżonków i ograniczenie władzy rodzicielskiej drugiego małżonka tylko do określonych aspektów jej wykonywania, jeżeli dobro dziecka za tym

przemawia. W wyjątkowych sytuacjach, gdy rodzic zaniedbuje swoje obowiązki rodzicielskie bądź też nadużywa władzy rodzicielskiej dopuszczalne jest także całkowite pozbawienie władzy rodzicielskiej.

WAŻNE

Co istotne, żądanie dostarczania środków utrzymania od jednego z rozwiedzionych małżonków przysługuje nie tylko w odniesieniu do małoletnich dzieci stron, lecz również temu z małżonków, który znajduje się w potrzebie i nie został on uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia małżeńskiego. Wysokość alimentów, które można uzyskać w takiej sytuacji od byłego małżonka jest jednak ograniczona usprawiedliwionymi potrzebami oraz jego możliwościami zarobkowymi i majątkowymi. Jednak nie tylko sytuacja niedostatku jednego z małżonków uprawnia go do otrzymania alimentów od byłego małżonka. Żądanie alimentów jest uzasadnione również w przypadku, gdy były małżonek został uznany za wyłącznie winnego rozpadu małżeństwa, a sam rozwód spowodował, że doszło do istotnego pogorszenia sytuacji materialnej i obniżenia stopy życiowej małżonka niewinnego. Obowiązek alimentacyjny małżonka winnego rozkładu pożycia małżeńskiego wygasa z momentem zawarcia nowego związku małżeńskiego przez małżonka uprawnionego do alimentów.

W procesie rozwodowym sąd pochylił się nad problematyką sposobu korzystania ze wspólnego mieszkania

w przypadku, gdy oboje z rozwodzących się małżonków zamieszkują razem. Orzekając o wspólnym mieszkaniu sąd przede wszystkim ma na względzie potrzeby wspólnych małoletnich dzieci stron i tego z małżonków, któremu powierzone zostało wykonywanie władzy rodzicielskiej. W szczególnych sytuacjach, gdy jeden z małżonków swoim postępowaniem sprawia, że wspólne zamieszkanie jest znacząco uciążliwe, sąd może nakazać jego eksmisję na wyraźne żądanie drugiego z małżonków. Jeśli taka jest zgodna wola obojga rozwodzących się małżonków i nie ma ku temu przeszkód, w wyroku rozwodowym sąd może wydać orzeczenie o podziale wspólnego mieszkania albo przyznać mieszkanie na wyłączną własność jednego małżonka za zgodą drugiego z małżonków. W procesie rozwodowym dopuszczalne jest również

orzeczenie o dokonaniu podziału majątku wspólnego. Obecnie szacuje się, że w krajach zachodnich doświadczenie rozwodu rodziców będzie udziałem blisko 30% dzieci przed ukończeniem przez nie 16 roku życia. Psychologowie też nie pozostawiają złudzeń. Większość dzieci, niezależnie od wieku, przynajmniej przez krótki czas, będzie odczuwało rozwód jako negatywne doświadczenie w ich życiu. Pamiętajmy jednak, że reakcje dzieci na sytuację rozwodu rodziców są bardzo indywidualne! Warto wiedzieć, co najczęściej może stanowić problem. Badania psychologiczne jasno wskazują, że najgorsze jest bycie świadkiem i uczestnikiem konfliktu między rodzicami. Dzieci z rodzin rozbitych, ale bez konfliktów są lepiej przystosowane niż dzieci z rodzin pełnych, ale żyjących w ciągłym napięciu z awanturami i kłótniami.

PRAWA DZIECKA

Nie pozostawia wątpliwości, że

prawa dziecka powinny być zawsze w pełni respektowane i zasługują na uznanie zwłaszcza przez dorosłych, na których spoczywa istotny obowiązek zapewnienia im

bezpieczeństwa i wspierania ich rozwoju w każdym aspekcie życia. Najdonioślejszym dokumentem, którego celem jest zagwarantowanie dzieciom należnych im praw jest Konwencja o prawach dziecka, która uchwalona została w 1989 roku przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych. Polska przyjęła ten dokument i zobowiązała się do respektowania wszystkich zawartych w nim praw dziecka stosując go nieprzerwanie od 1991 roku. Prawa dziecka zagwarantowane zostały również w Konstytucji Rzeczypospolitej Polski, stanowiąc o tym, że państwo polskie zapewnia ochronę praw dziecka, a każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzymskiem i demoralizacją. Organem państwowym ustanowionym by czuwać na straży praw dzieci jest Rzecznik Praw Dziecka. Ustawa o Rzeczniku Praw Dziecka określa, że zobligowany jest on do podejmowania działań na rzecz zapewnienia dziecku pełnego i harmonijnego rozwoju, z poszanowaniem jego godności i podmiotowości. W przypadku gdy prawa dziecka nie są respektowane, Rzecznik Praw Dziecka może podejmować działania pomocowe z własnej inicjatywy, bądź też na podstawie informacji, które do niego wpływają. Każdy może zgłosić się o pomoc do Rzecznika Praw Dziecka, który przed sądem bądź innymi organami państwowymi działać będzie w interesie dzieci. Aby zwrócić się o pomoc do Rzecznika Praw Dziecka można wypełnić specjalny formularz na stronie internetowej

Rzecznika Praw Dziecka www.brpd.gov.pl w zakładce „kontakt”, przesyłając zgłoszenie listownie bądź dzwoniąc pod numer telefonu (22) 583 66 00. Dzieci także mogą podjąć samodzielną inicjatywę dzwoniąc na specjalny, dedykowany dla nich Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka pod numerem telefonu 800 12 12 12, aby uzyskać potrzebną pomoc i wsparcie w trudnych sytuacjach.

WAŻNE

Odnosząc się do podstawowej grupy społecznej jaką jest rodzina wskazać należy, że to na rodzicach spoczywa szczególnie obowiązek zapewnienia dziecku odpowiednich warunków bytowych do prawidłowego funkcjonowania oraz dokładania osobistych starań w zakresie wychowania dziecka czy łożenia środków finansowych na jego utrzymanie.

Dzieci mają bowiem prawo do równej stopy życiowej z rodzicami nie tylko w przypadku gdy żyją razem, ale także wówczas gdy z różnych przyczyn żyją w rozłączeniu. Zasada równej stopy życiowej dzieci i rodziców oznacza, że rodzice zobowiązani są zapewnić dziecku takie warunki materialne, które są tożsame z tymi w których sami żyją. Na rozwiedzionych rodzicach ciąży obowiązek alimentacyjny względem małoletnich dzieci, od którego nie mogą się uwolnić twierdząc, że ich możliwości zarobkowe są niewystarczające. Rodzice są zobligowani do świadczeń alimentacyjnych nawet przy najniższych dochodach, tak aby przyczynić się do zaspakajania

uzasadnionych potrzeb dzieci i wspierać ich rozwój oraz wychowanie. Niezależnie od losowych sytuacji życiowych rodziców, dziecko ma prawo do wychowywania przez obojga z nich, co oznacza, że nawet w przypadku ustania małżeństwa rodzice powinni wspólnie dążyć do tego by zapewnić dziecku kontakt zarówno z matką, jak i ojcem dziecka. Kodeks rodzinny i opiekuńczy stanowi o tym, że rodzice są zobowiązani do wychowywania dziecka w warunkach poszanowania jego godności, a także troszczenia się zarówno o fizyczny, jak i duchowy rozwój dziecka. Rodzice powinni przygotować dziecko do pracy i funkcjonowania w społeczeństwie mając na względzie jego uzdolnienia. Istotne jednak by przed podjęciem ważnych decyzji w sprawach, które bezpośrednio dotyczą osoby dziecka bądź jego majątku starać się wysłuchać dziecko i jeśli to możliwe uwzględnić jego rozsądne życzenia.

ZAPAMIĘTAJ

Należy pamiętać, że nie tylko na rodzicach spoczywają obowiązki względem dzieci, których realizacja stanowi przejaw poszanowania przysługujących dzieciom praw. Również sądy opiekuńcze, a także inne organy władzy publicznej są zobowiązane do udzielania pomocy rodzicom w sytuacji, gdy zachodzi potrzeba wsparcia rodziców w należyтым wykonywaniu władzy rodzicielskiej. Każdy z rodziców jest uprawniony do tego by zwrócić się do sądu opiekuńczego bądź innego organu władzy publicznej jeśli zachodzą istotne przeszkody

w należyтым sprawowaniu władzy rodzicielskiej nad dziećmi. Możliwe jest zapewnienie dziecku pieczy zastępczej przez odpowiednie jednostki organizacyjne, których działalność polega na wspieraniu rodziny i udzieleniu rodzinie dziecka odpowiedniej pomocy. W sytuacji zagrożenia dobra dziecka sąd opiekuńczy może zobowiązać rodziców do działania w określony sposób wydając w tym przedmiocie zarządzenia. Możliwe jest także zobowiązanie rodziców dziecka do współdziałania z przydzielonym asystentem rodziny, skierowanie dziecka do placówki wsparcia dziennego bądź też skorzystanie z terapii rodzinnej czy poradnictwa. Jednocześnie sytuacja rodzinna jest poddawana stałej kontroli w zakresie respektowania podstawowych praw dziecka mając na uwadze jego dobro, bezpieczeństwo i zapewnienie optymalnych warunków rozwoju. Sąd opiekuńczy może wydać odpowiednie zarządzenia w przedmiocie uzależnienia podejmowania określonych czynności przez rodziców od uprzedniego zezwolenia sądu. Aspekt wykonywania władzy rodzicielskiej może być również poddany stałemu nadzorowi kuratora sądowego. Małoletnie dziecko może zostać także umieszczone w rodzinie zastępczej czy też rodzinnym domu zastępczym bądź też w zakładzie opiekuńczo-leczniczym, zakładzie rehabilitacji leczniczej lub zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym, jeśli dobro dziecka tego wymaga.

WAŻNE

Bardzo istotną kwestią jest tym samym respektowanie wyraźnego zakazu stosowania kar cielesnych względem dzieci, który uregulowany został w Kodeksie Rodzinnym i Opiekuńczym. Stosownie kar cielesnych i znęcanie się nie tylko fizyczne, ale i psychiczne nad dziećmi jest zagrożone sankcją karną. Bardzo często zdarza się, że dzieci doświadczają przemocy w rodzinie. Nie można zatem pozostawać biernym mając wiedzę o tym, że dziecku dzieje się krzywda. Przede wszystkim należy zaalarmować odpowiednie służby porządkowe, a odpowiedzialnym krokiem

będzie wykonanie telefonu alarmowego na Policję dzwoniąc pod numer 112 bądź 997 i dokonanie odpowiedniego zgłoszenia, tak aby Policja mogła w porę zainterweniować. Mając wiedzę o tym, że prawa konkretnego dziecka są zagrożone, ale i wówczas gdy jesteśmy świadkami lub ofiarami przemocy można wykonać telefon na tak zwaną „Niebieską Linie” (tel. 801 102 002). Pod wskazanym numerem telefonu uzyskać można wsparcie doświadczonych konsultantów, pomoc psychologiczną, a także wszelkie potrzebne informacje o możliwościach uzyskania pomocy w naszej najbliższej okolicy.

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ

Orzekanie o niepełnosprawności zostało uregulowane w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,

który to akt prawny ustala trzy stopnie niepełnosprawności: znaczny, umiarkowany i lekki. Orzeczenie ustalające stopień niepełnosprawności stanowi podstawę do przyznania ulg i uprawnień na podstawie odrębnych przepisów.

Do **znacznego stopnia niepełnosprawności** zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.

Do **umiarkowanego stopnia niepełnosprawności** zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych.

Do **lekkiego stopnia niepełnosprawności** zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Niezdolność do samodzielnej egzystencji oznacza naruszenie sprawności organizmu w stopniu uniemożliwiającym zaspokajanie bez pomocy innych osób podstawowych potrzeb życiowych, za które uważa się przede wszystkim samoobsługę, poruszanie się i komunikację.

Osoby, które nie ukończyły 16 roku życia zaliczane są do osób

niepełnosprawnych, jeżeli mają naruszoną sprawność fizyczną lub psychiczną

o przewidywanym okresie trwania powyżej 12 miesięcy, z powodu wady wrodzonej, długotrwałej choroby lub uszkodzenia organizmu, powodującą konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku.

ZAPAMIĘTAJ

Zaliczenie osoby do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności nie wyklucza możliwości zatrudnienia tej osoby u pracodawcy niezapewniającego warunków pracy chronionej, w przypadkach:

- przystosowania przez pracodawcę stanowiska pracy do potrzeb osoby niepełnosprawnej;
- zatrudnienia w formie telepracy.

Kontrolę w zakresie spełniania powyższych warunków przeprowadza Państwowa Inspekcja Pracy.

Zespoły orzekające o niepełnosprawności

- powiatowe zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako pierwsza instancja;
- wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako druga instancja.

Legitymację dokumentującą niepełnosprawność albo legitymację dokumentującą stopień niepełnosprawności wystawia się na wniosek osoby niepełnosprawnej.

Osoba niepełnosprawna, składając wniosek, przedstawia do wglądu prawomocne orzeczenie o niepełnosprawności,
o stopniu niepełnosprawności lub o wskazaniach do ulg i uprawnień.

Rehabilitacja osób niepełnosprawnych oznacza zespół działań, w szczególności organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych i społecznych, zmierzających do osiągnięcia, przy aktywnym uczestnictwie tych osób, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej. Należy jednak pamiętać, że rehabilitacja lecznicza osób niepełnosprawnych nie odbywa się na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych lecz odbywa się na podstawie odrębnych przepisów.

Ustawodawca zdefiniował dwie formy rehabilitacji, są to:

rehabilitacja zawodowa, która ma na celu ułatwienie osobie niepełnosprawnej uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego przez umożliwienie jej korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy i **rehabilitacja społeczna**, której celem jest umożliwianie osobom niepełnosprawnym uczestnictwo w życiu społecznym.

WAŻNE

Wybrane formy wsparcia i uprawnienia osób z niepełnosprawnością:

Osoba z niepełnosprawnością zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu może korzystać m.in. z takich form wsparcia jak udział w szkoleniach, stażach, pracach interwencyjnych, przygotowania zawodowego dorosłych, czy studiów podyplomowych. Może ze środków PFRON otrzymać jednorazowo środki na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej na jednego członka założyciela spółdzielni oraz na jednego członka przystępującego do spółdzielni socjalnej po jej założeniu, w wysokości określonej w umowie zawartej ze starostą.

Osoba niepełnosprawna prowadząca działalność gospodarczą albo własne lub dzierżawione gospodarstwo rolne może otrzymać, ze środków PFRON, dofinansowanie do wysokości 50% oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego na kontynuowanie tej działalności, oczywiście po spełnieniu wymagań ustawowych w tym zakresie.

Osobie zatrudnionej, która w wyniku wypadku przy pracy lub choroby zawodowej utraciła zdolność do pracy na dotychczasowym stanowisku, pracodawca jest obowiązany wydzielić lub zorganizować odpowiednie stanowisko pracy z podstawowym zapleczem socjalnym, nie później niż w okresie trzech miesięcy od daty

zgłoszenia przez tę osobę gotowości przystąpienia do pracy. Zgłoszenie gotowości przystąpienia do pracy powinno nastąpić w ciągu miesiąca od dnia uznania za osobę niepełnosprawną.

Czas pracy osoby niepełnosprawnej nie może przekraczać **8 godzin na dobę i 40 godzin tygodniowo**. Czas pracy osoby niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności nie może przekraczać 7 godzin na dobę i 35 godzin tygodniowo. Osoba niepełnosprawna nie może być zatrudniona w porze nocnej i w godzinach nadliczbowych. Powyższej regulacji nie stosuje się do osób zatrudnionych przy pilnowaniu oraz gdy, na wniosek osoby zatrudnionej, lekarz przeprowadzający badania profilaktyczne pracowników lub w razie jego braku lekarz sprawujący opiekę nad tą osobą wyrazi na to zgodę.

Osoba niepełnosprawna ma **prawo do dodatkowej przerwy** w pracy na gimnastykę usprawniającą lub wypoczynek. Czas przerwy wynosi 15 minut i jest wliczany do czasu pracy.

Osobie zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności przysługuje **dodatkowy urlop wypoczynkowy** w wymiarze **10 dni roboczych w roku kalendarzowym**. Prawo do pierwszego urlopu dodatkowego osoba ta nabywa po przepracowaniu jednego roku po dniu zaliczenia jej do jednego z tych stopni niepełnosprawności. Należy jednak

pamiętać, że są odstępstwa od tej zasady i dodatkowy urlop, o którym mowa nie przysługuje osobie uprawnionej do urlopu wypoczynkowego w wymiarze przekraczającym 26 dni roboczych lub osobie uprawnionej do urlopu dodatkowego na podstawie odrębnych przepisów (jeżeli jego wymiar stanowi min. 10 dni).

Osoba o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności ma **prawo do zwolnienia od pracy z zachowaniem prawa do wynagrodzenia** w wymiarze do 21 dni roboczych w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym, a także w celu wykonania badań specjalistycznych, zabiegów leczniczych lub usprawniających, a także w celu uzyskania zaopatrzenia ortopedycznego lub jego naprawy, jeżeli czynności te nie mogą być wykonane poza godzinami pracy.

Uwaga! Należy jednak pamiętać, że łączny wymiar dodatkowego urlopu i zwolnienie od pracy w celu udziału w turnusie rehabilitacyjnym nie mogą przekroczyć łącznie 21 dni roboczych w roku kalendarzowym.

W ramach rehabilitacji społecznej ze środków PFRON możliwe jest uzyskanie przez osoby z niepełnosprawnościami w miarę posiadanych przez powiaty środków **dofinansowania**, w szczególności:

- uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
- zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane

osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów,

- likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych,
- usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika.

Powiaty realizują również **zadania fakultatywne m.in. Pilotażowy Program Aktywny Samorząd**, program finansowany jest ze środków PFRON. Formy wsparcia przewidziane w programie dotyczą likwidacji barier ograniczających społeczne i zawodowe funkcjonowanie osób niepełnosprawnych. W ramach programu, po spełnieniu kryteriów możliwe jest uzyskanie:

- dofinansowania do zakupu i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu,
- dofinansowania lub refundacji kosztów uzyskania prawa jazdy kategorii B,
- dofinansowania zakupu sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania,
- dofinansowania szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu

sprzętu elektronicznego i oprogramowania,

- dofinansowania lub refundacja kosztów utrzymania sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,
- pomocy w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, (co najmniej na III poziomie jakości),
- pomocy w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne (co najmniej na III poziomie jakości),
- pomocy w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej,
- pomocy w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym,
- pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego
- pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,
- pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego

Wielkopolskie
Centrum Pomocy
Prawnej i Mediacji

Wielkopolskie Centrum Pomocy
Prawnej i Mediacji w Nowym Tomyślu
ul. Osiedlowa 19, 64-300 Nowy Tomyśl
osrodekmediacyjny@gmail.com

Informator został sfinansowany ze środków
z budżetu Powiatu Poznańskiego w ramach dotacji
z budżetu państwa.